

Kompletterande kulturmiljöutredning Karl Gustavsgatan

Vasastaden 22:21 m.fl., Göteborgs stad

2019-03-06

Göteborgs
Stad

Beställare

Göteborgs stad

Beställarens kontaktperson

Plan- och byggantikvarie Sören Holmström

Konsult

WSP Sverige AB

411 40 Göteborg

Besök: Ullevigatan 19

Tel: +46 10 7225000

WSP Sverige AB

Org nr: 556057-4880

Styrelsens säte: Stockholm

www.wsp.com

Uppdragsansvarig

Bebyggelseantikvarie Adam Augustsson

Handläggare

Bebyggelseantikvarie Amanda Görander Frost

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING4

ÖVERBLICK 5

 Syftet med detaljplanen5

 Syftet med kulturmiljöutredningen.....5

 Tidigare utredningar.....5

FÖRUTSÄTTNINGAR..... 6

 Riksintresse för kulturmiljövården.....6

 Kommunalt intresse.....7

BYGGNADEN 8

 Konstruktion och funktion8

 60-talskaraktär.....8

BEBYGGELSESAMMANHANGET..... 10

 Stadsrum och synbild 114

 Stadsrum och synbild 216

 Stadsrum och synbild 318

 Stadsrum och synbild 420

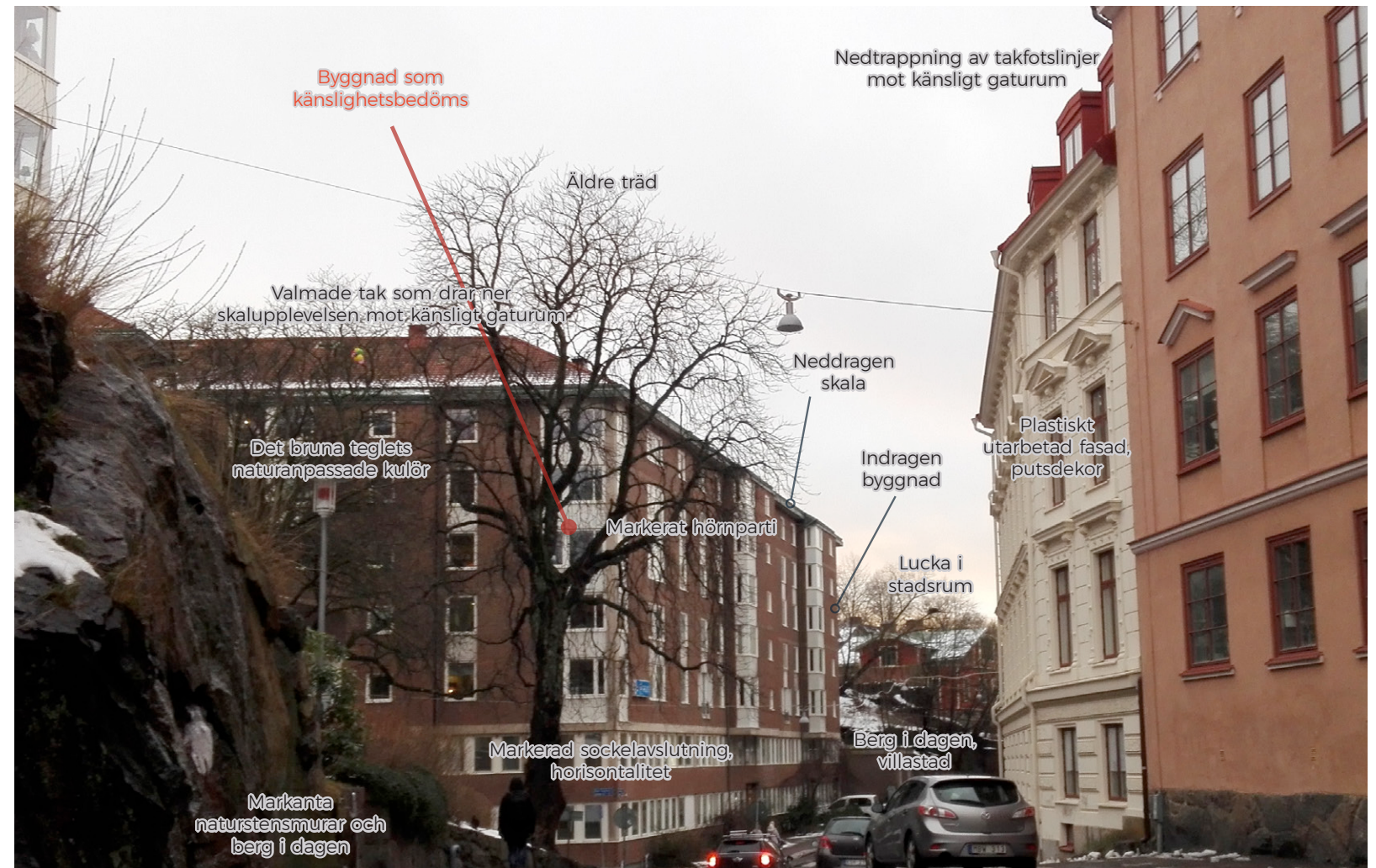
 Stadsrum och synbild 522

KÄLLFÖRTECKNING.....24

SAMMANFATTNING

Känsliga egenskaper med bäring på riksintresset

- Nedtrappningar av takfotslinjer och valmade tak som "möter" den äldre bebyggelsens skala och som därigenom knyter an till byggnadstraditionens dominerande låga bebyggelsehöjd. Kompletterar även den täta stenstadens terrängklättrande karaktär.
- Markerade hörnpartier som svarar mot den täta stenstadens rektangulära kvarter med avskurna hörn.
- Valmade sadeltak som anknyter till Vasas tans takformer.
- Markerad sockelavslutning och horisontalitet i formspråket som drar ned byggnadens upplevda skala.
- Luckor i stadsrummet (modernistiskt indragen bebyggelse) och neddragen skala som gör att villastaden med sin lägre byggnadshöjd kan hävda sig i stadsrummet.
- Det mörka teglets naturanpassade kulör.
- Byggnadens anpassning till parkmiljön och f.d. Vattenreservoaren (Fjäderborgen) - förutom teglets kulör även byggnadskroppens form som följer topografin och innegårdens lektyr som inordnas parkens växtlighet - vilket bidrar till att den kommunaltekniska anläggningen fortsatt är en dominant i parkmiljön.

ÖVERBLICK

SYFTE MED UPPDRAGET OCH TIDIGARE UTREDNINGAR

Syftet med detaljplanen

Byggnadsnämnden har gett Stadsbyggnadskontoret (SBK) i uppdrag att ta fram en detaljplan för ett område i korsningen Karl Gustavsgatan – Föreningsgatan, i anslutning till den före detta vattenreservoaren, Fjäderborgen. Planområdet innefattar fastigheten Vasastaden 22:21 samt mindre delar av fastigheterna Vasastaden 710:44 och Landala 709:2.

Syfte är att skapa förutsättningar för fler centralt belägna bostäder nära kollektivtrafik. I planen provas ifall fler bostäder kan tillkomma genom påbyggnad av befintlig byggnad på fastigheten Vasastaden 22:21.

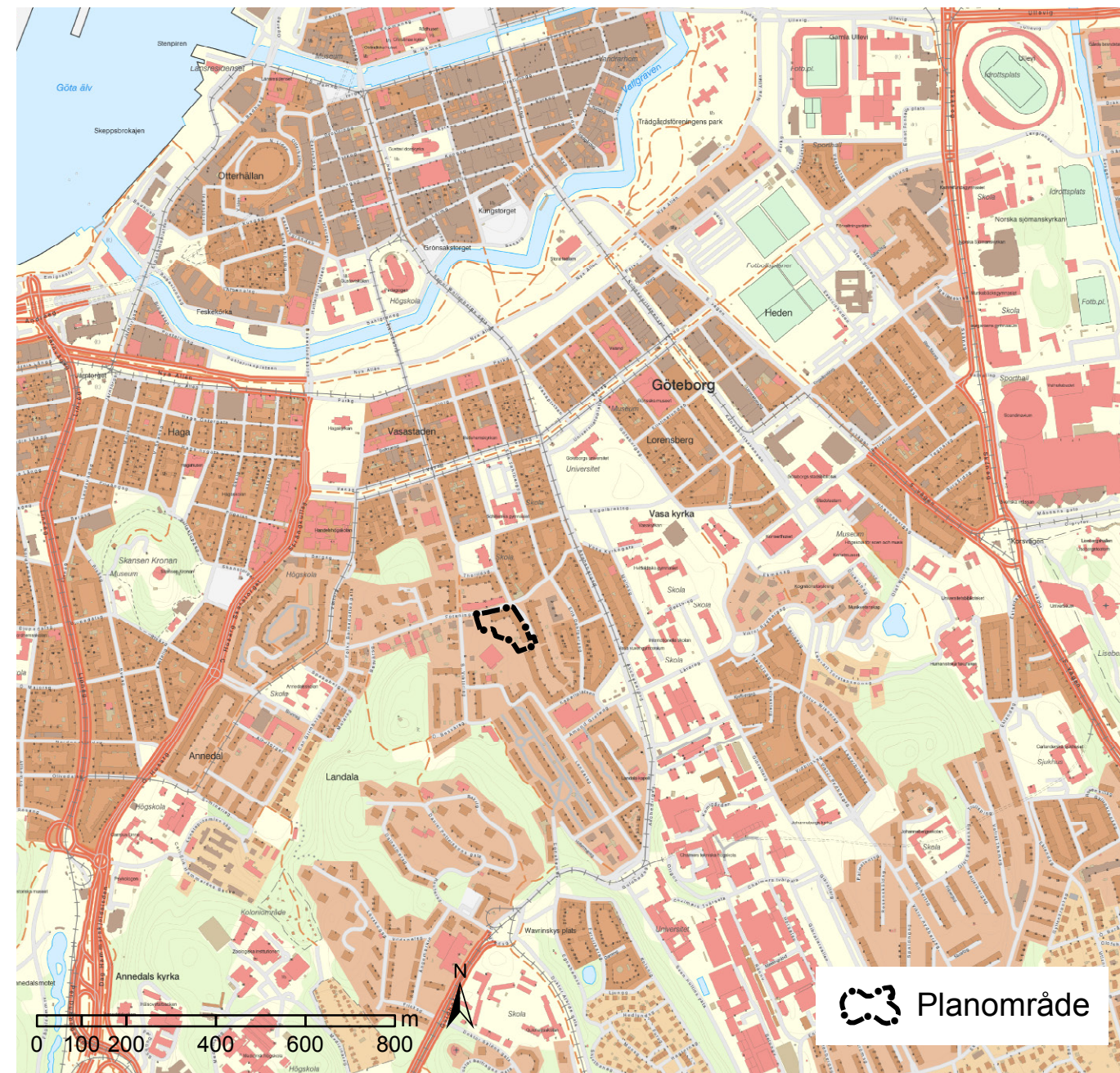
Detaljplanen är i granskningsskedet, granskning planeras till våren 2019.

Syftet med kulturmiljöutredningen

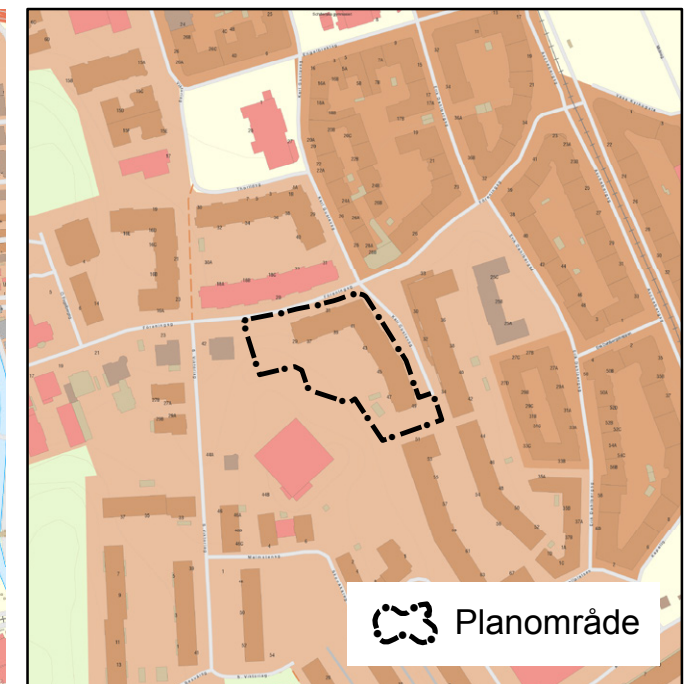
Miljön omfattas av riksintresse för kulturmiljövård. Länsstyrelsen har i ett samrådsyttrande påtalat att större hänsyn behöver tas till riksintresset och att planbestämmelser behöver införas för att säkerställa att komplettering av bebyggelsen harmonierar med befintlig bebyggelse samt att den förhåller sig till den befintliga flerbostadsbyggnadens arkitektoniska kvaliteter. Detta ställer krav på analyser och bedömningar av miljöns samband med omgivningen, vilket inryms i detta underlag.

Tidigare utredningar

Acanthus tog 2015-12-18 fram ett kulturmiljöunderlag för detaljplaneområdet. I det läge SBK nu befinner sig i efter samråd bedöms underlaget behöva kompletteras. Detta för att SBK ska kunna göra en mer initierad bedömning, bl.a. med avseende till byggnadens arkitektoniska relation till sin byggda omgivning och riksintresset för kulturmiljövård. Analyserna vidareutvecklar de kulturmiljökvaliteter som lyfts fram i det tidigare kulturmiljöunderlaget.

Planområdets avgränsning samt läge i staden. Källa: Lantmäteriet Geodatasamverkan.

FÖRUTSÄTTNINGAR

BEFINTLIGA PLANERINGSUNDERLAG, LAGSKYDD OCH ÖVRIGA UTPEKANDEN.

Riksintresset Göteborgs innerstad [O 2:1-5]
- Utdrag ur riksintressebeskrivningen med bäring på undersökningsområdet

Motivering
Ett av de förnämsta exemplen på [...] stadsbyggandet under 1800- och 1900-talen. Den göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer och dominerande låg bebyggelsehöjd.

Uttryck
Kommunaltekniska anläggningar [...].

De stora utvidgningsområdena (från 1800-talet) med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar.

Det mondäna Vasastaden - Lorensberg [...] med [...] den storstadsmässiga, slutna kvartersbebyggelsen med institutioner insprängda bland hyreshusen.

Den rikt formade, sena 1800-talsbebyggelsen i puts och tegel med stort inslag av polykromi.

Högre upp i Vasastaden rester av tjänstemannaföreningens trädgårdsstad.

1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, orgelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätsstaden. Bebyggelse för olika samhällsskikt som uttryck för olika stilepoker.

Övre Vasastaden-Lorensberg med institutionskomplex i parkmiljö och stenstadskvarter med inslag av landshövdingehus.

Göteborgska särdrag i stadsbilden. Stadssiluetten från bergshöjderna runt staden med utblickar mot stadens omgivningar. Den topografiskt och socialt betingade karaktären av många småstäder i storstaden, lapptäcket av tydligt åtskilda stadsdelar.

Gatukaraktären med gatsten och gånghållar i bohusgranit samt de rikliga inslagen av grönska i stadsbilden.

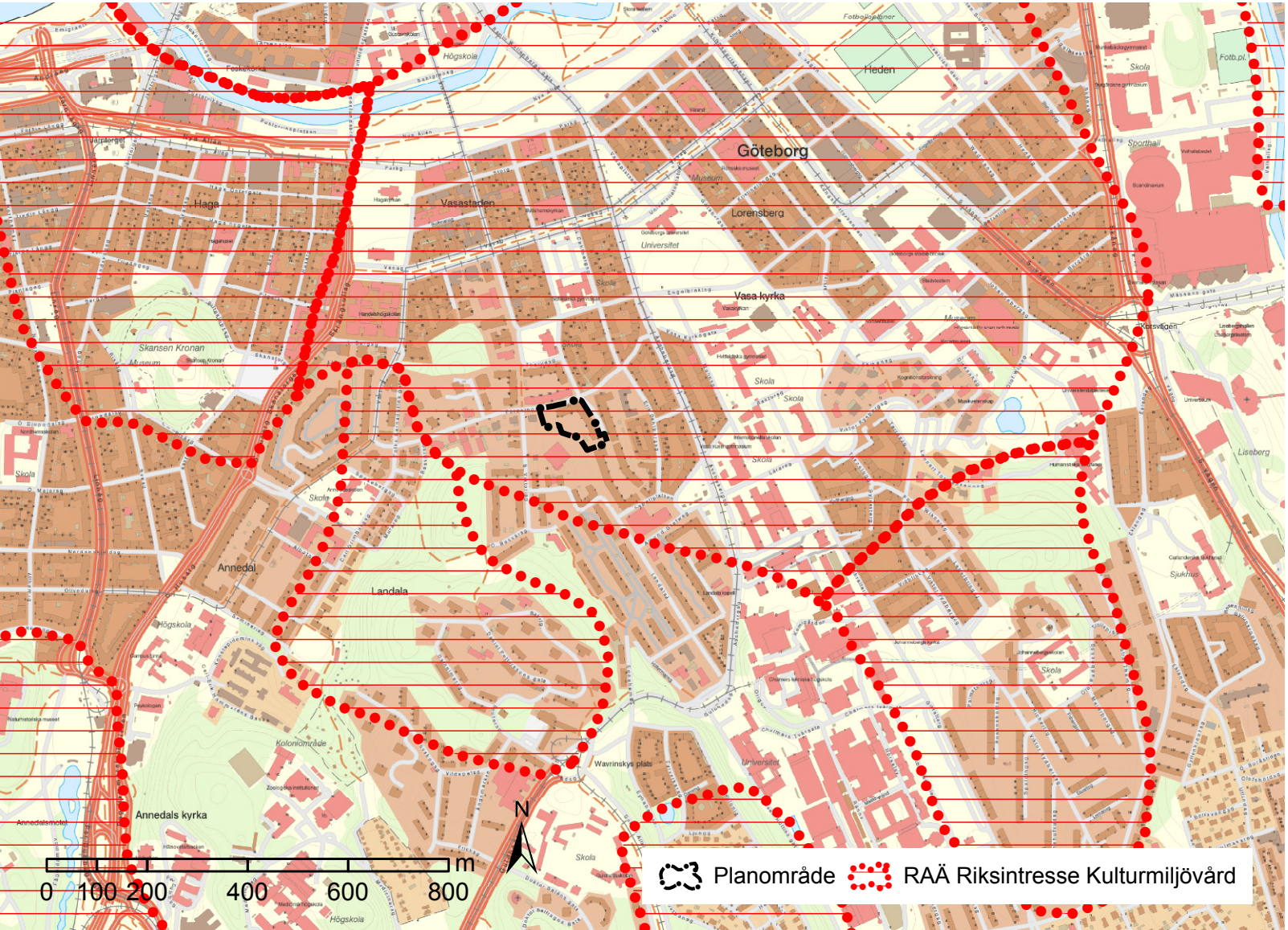
Drag som visar på de livliga kontakterna med Storbritannien och Europas västra delar.

Riksintresse för kulturmiljövården
Området ingår i riksintresset Göteborgs innerstad O 2:1-5.

Utdrag ur riksintressets beslutstext som är utgångspunkt för det statliga anspråket listas i den röda rutan till vänster.

I Länsstyrelsens fördjupade riksintressbeskrivning står följande om området: "Vasastaden med omnejd är en av Sveriges största, mest enhetliga och välbevarade stenstadsmil-

jöer. Planmönster, bebyggelse och planteringar präglas av höga arkitektoniska anspråk som illustrerar växlande stadsbyggnadsideal 1870- 1930. Hyreshusen och villabebyggelsen tillsammans med det stora antalet institutionsbyggnader för kultur och utbildning ger också en mycket god bild av levnadsförhållandena i de övre samhällsskikten..." (Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län. Rapport 2008:08)

Planområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövård. Källor: Länsstyrelsens geodatakatalog, Lantmäteriet Geodatasamverkan.

Kommunalt intresse

I Plan- och bygglagen hanteras kulturvärden genom förvanskingsförbudet, varsamhetskrav, prövning av lokalisering samt avvägningarna mellan allmänna och enskilda intressen.

Förbud mot förvanskning (PBL 8 kap 13 §)

Områden som är utpekade i bevarandeprogrammet för Göteborgs stad betraktas av staden som särskilt värdefulla och omfattas av förvanskingsförbud. Fastigheten Vasastaden 22:21 ingår inte i utpekat område. Det gör däremot anslutande fastigheter i kv. 19 Hasseln (inom området Vasastaden 10:A) samt kv. 33 Kärneken (inom området Vasastaden 10:C).

Byggnader och bebyggelseområden som anses vara särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen.

Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart/karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekas ut. Dessa ska skyddas och ligga till grund för val av eventuella åtgärder, så att det kulturhistoriska värdet inte ska minska. Förvanskingsförbudet gäller alltid, och ska följas av alla, såväl kommunen som fastighetsägare m.fl. Förvanskingsförbudet ska tillämpas vid alla åtgärder som berör miljön.

Varsamhetskrav (PBL 8 kap 17 §)

Varsamhetskravet i PBL gäller alla byggnader och innebär att hänsyn ska tas till byggnadens karaktärsdrag. Det kan avse sådant som byggnadsmaterial, takutformning, färgsättning, form och byggnadens samspel med omgivningen. Det handlar inte bara om trohet mot originalets utseende, utan även mot den teknik och material med vilket det har åstadkomits.

Plan- och bygglagens andra kapitel

Prövning enligt 2 kap PBL avser lokaliseringen, det vill säga markens lämplighet för en åtgärd. Som ett allmänintresse är kulturmiljöperspektivet en central och ibland avgörande aspekt för lämpligheten att bebygga ett markområde. I 6 § anges att bebyggelse och byggnadsverk ska utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Kommunens ansvar

Kommunen har enligt lagstiftningen ett särskilt ansvar vid planläggning i särskilt värdefulla miljöer. Det är kommunens ansvar att det allmänna intresset bevakas och prioriteras. Kommunen har även ett uttalat ansvar att skydda de särskilt värdefulla kulturmiljöerna vid planläggning. Detta innebär att kommunen inte ska utarbeta en detaljplan som skadar den särskilt värdefulla kulturmiljön och ska även besluta om lämpliga bestämmelser som garanterar ett fullgott skydd för miljön.

BYGGNADEN

KONSTRUKTION OCH FUNKTION, ARKITEKTUR OCH SAMSPEL MED OMGIVNINGEN

Konstruktion och funktion

Byggnaden är ett skivhus av betong med ytterväggar klädda i rödbrunt tegel, en materialkomposition som är kännetecknande för Landala miljonprogramsområde.

Den friliggande betongen – den markanta sockelavslutningen och de mer finstilta gesimserna av dansk sjösten – skapar en horisontalitet som exponerar skivhuskonstruktionen. Ursprungligen var hälften av hörnpartiets fönsterbröstningar isolerade med vit korrugerad plåt. Sekundärt har även resterande fått samma material. Detta har brutit det horisontella fasadschemat något och byggnaden framträder därför som mer högre än den varit tänkt.

En markant sockelavslutning av slät betong avdelar byggnaden i en tydlig övre och nedre del. Denna tudelning avspeglar husets funktioner. De nedre våningarna med fönsterband används som verksamhetslokaler. Den övre delen med de symmetriskt uppbyggda fasaderna är bostadslägenheter.

De vertikala tegelytorna indikerar de på jämna avstånd placerade bärande mellanväggarna vilka interiört medför en regelbunden rumsgeometri kring centralt belägna korridorer och hallar, samtidigt som det exteriört ger en stabil fasadordning.

Bygglovritningar från uppförandet 1970. Horisontalitet, vertikala tegelytor som indikerar bärande mellanväggar och genomgående burspråk är präglande karaktärsdrag.

60-talskaraktär

Uppförd 1971 har byggnaden en kvardröjande 60-talskaraktär som särskilt tydligt avspeglas i en genomtänkt integrering av olika fasadelement – tegelstenen, kopparplåten, fönsterbandet och den nakna betongen.

Burspråk och terrasser ger byggnaden en variation och skulptural verkan som gör att den ger sin egen prägel på stadsrummet. Även sockelmotiv och taksprång ger detta intryck.

Samspel med omgivningen

Materialval, textur, färgskala, avslutande sockelmotiv och taksprång skapar en sammanhållen och väl definierad byggnadskropp som samspelar med den omgivande äldre bebyggelsen samt grönsstruktur och topografi.

Byggnaden framträder mindre i skalupplevelsen genom sockelvåningens fönsterband som ger en stark horisontalitet (som "trycker ned" byggnaden) och de valmade takfallen

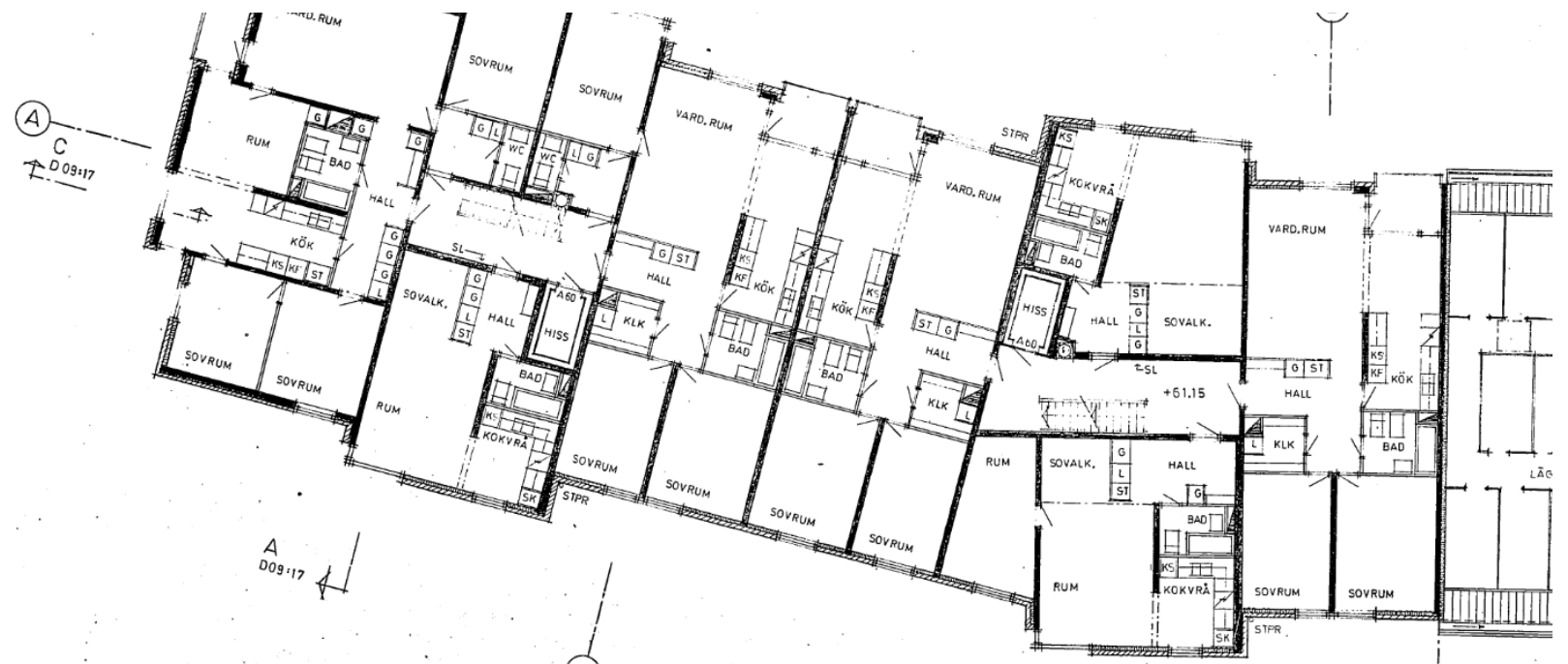
som i byggnadens gavlar och hörn "möter upp" det äldre Vasastans lägre brutna tak.

Under marknivån finns ett underjordiskt bilgarage. Ovanpå bilgaraget ligger innegårdar med markbeläggning i dansk sjösten, samma material återkommer i balkongernas fronter och i fasadens horisontella band.

Nedtrappande takfotslinjer mot korsningen Karl Gustavsgatan/Föreningsgatan svarar mot motsvarande nedtrappning hos den äldre bebyggelsen i det känsliga gaturummet.

Mot Karl Gustavsgatan ligger byggnaden i linje med tomtgräns, kloss an mot gaturummets hårdgjorda ytor. Mot Föreningsgatan är byggnaden något indragen vilket öppnar upp gaturummet mot den äldre stenstaden och villastaden.

Den L-formade byggnaden omsluter en innegård med lektytor som smälter väl in mot den grönskande parken vid Fjäderborg.

KONSTRUKTION OCH FUNKTION

Byggnadens funktioner avspeglas i den tydliga skillnaden mellan lågdel och högdel.

Genomgående burspråk och indragningar i fasaden gör att taksprånget får utökade proportioner och betydelse för byggnadens arkitektoniska uttryck.

ARKITEKTUR

Byggnaden har med sina fyra våningar ett litet avtryck mot den känsliga parkmiljön vid Fjäderborgen.

Byggnaden har en tidstypiskt god integrering av olika material. Fasaddekor är likaledes integrerade och underordnade den funktionalistiska helheten.

Mot innergården öppnar den stängda fasaden upp sig med genomgående vertikala balkongsektioner. Indragningar och nedtrappningar avspeglar en strävan till anpassning efter topografiska förutsättningar på tomten.

SAMSPEL MED OMGIVNING

Burspråk och terrasser på olika nivåer skapar variation och skulptural verkan.

Byggnaden är mot Föreningsgatan på modernistiskt vis något indragen från gatan, vilket öppnar upp gaturummet och gör den täta stenstadsbebyggelsen och grönsstrukturen med äldre träd mer synlig.

BEBYGGELSESAMMANHANGET

Beskrivning av historiska berättelser

Planområdet ligger på gränsen mellan flera bebyggelsekaraktärer som rymmer olika kulturhistoriska berättelser. På denna sida beskrivs dessa berättelser. På efterföljande sida beskrivs de värdebärande uttrycken (karaktärsdrag) för varje berättelse.

Stenstaden Vasastaden

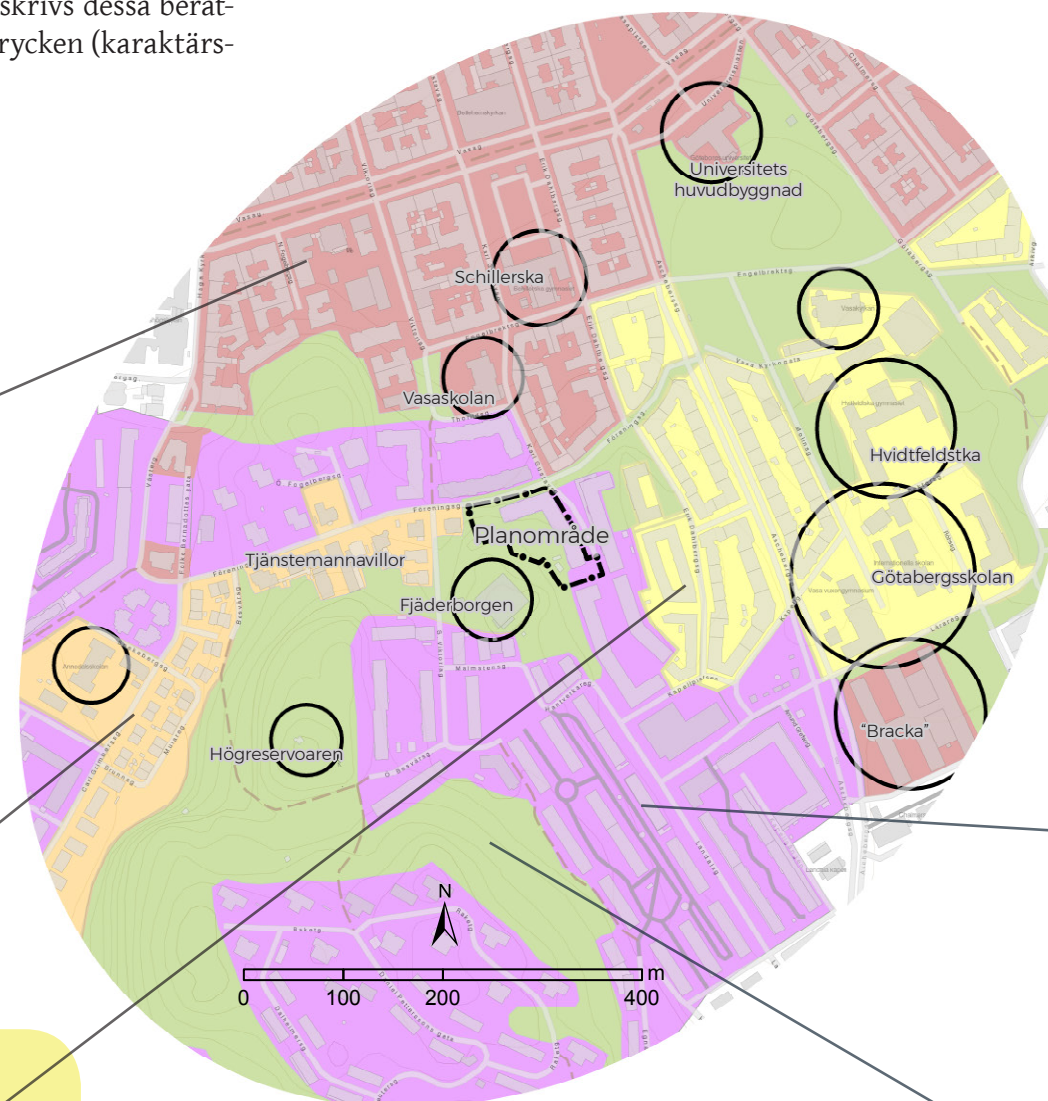
- Bostadsområden med offentliga institutioner för kyrkliga ändamål, kultur och utbildning, samt fattigvård.
- Slutet av 1800-talet: nya samhällsgrupper framträder - det industrialiserade Göteborgs över- och medelklass som hade anspråk på bekväma och tidsenliga bostadsförhållanden utanför stadens larm.
- Förebilder från sena 1800-talets Paris, Wien, Berlin m.fl.
- Hyreshusbebyggelse.
- Institutioner: Vasaskolan, Schillerska, Göteborgs högskola.

Terränganpassad villastad och trädgårdsstad

- I 1866 års stadsplan avsattes bergsfoten och sluttningarna till villastad. 1877 antogs en ny plan för villabebyggelsen vid Föreningsgatan. Villorna stod färdiga år 1880, från början totalt 20 hus.
- Stadsdelen Annedal planlagd 1872; 2 1/2 vånings stenhus i rohau vid Carl Grimbergsgatan
- Institutioner: Annedalsskolan

Vasastadens utvidgning

- Övre Vasastaden-Lorensberg med institutionskomplex i parkmiljö och stenstadskvarter med inslag av landshövdingehus.
- 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, oregelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätsstaden. Bebyggelse för olika samhällsskikt som uttryck för olika stilepoker.
- Höjden öster om Molinsgatan en grupp skolbyggnader i nationalromantisk stil (Hvitfeldtska och Götabergsskolan)
- Väster om Achebergsgatan blev de stora stenhusen utblandade med landshövdingehus (Erik Dahlbergsgatan).

- Planområde
- A - Stenstaden Vasastaden
 - B - Terränganpassad trädgårdsstad
 - C - Vasastadens utvidgning
 - D - Rekordårens bebyggelse
 - E - Topografiskt, åtskilda stadsdelar
 - F - Institutioner

Offentliga institutioner och anläggningar

- Fattigförsörjningsanstalt Gibraltar (Bracka)
- Byggnader för kyrkliga ändamål
- Skolbyggnader, bland annat universitetets huvudbyggnad, Schillerska, Viktorias skolan, Annedalsskolan, Hvitfeldtska
- Kommunaltekniska anläggningar för stadens vattenförsörjningssystem, fd vattenreservoaren (Fjäderborgen) och Landala pumphus, även högreservoaren vid Guldheden.
- 1900-15: Flera betydelsefulla institutioner tillkom - Götabergsskolan, Göteborgs Högskola, Vasakyrkan, Hvitfeldtska.

Rekordårens bebyggelse

- Landala och Annedal - gamla arbetarstadsdelar i trä som sanerades och nybyggdes under miljonprogrammet.
- 60/70-talens strävan att alla skulle få ett drägligt boende
- Plaeringsideal: Stor vikt vid lek och idrott, trafiksäkerhet.
- Arkitekturideal: avstamp i funktionalismen, inslag av brutalism.
- Byggnader utformade efter sin funktion
- På den tidigare platsen för Dicksonska stiftelsens arbetarbo-städer uppfördes 1970 dagens tegelbyggnad efter ritningar av arkitektföretaget Lund och Vallentin.

Topografin som skapat åtskilda stadsdelar

- Den branta terrängen som styrte bebyggelsemönstret och bestämt framväxten av grönområden.
- Stundtals otillgängligt, för brant för att bygga
- Grönskan en viktig del i dårens stadsplanering (slutet av 1800-talet)

Beskrivning av de historiska berättelsernas uttryck

Stenstaden Vasastaden

- Raka gatuperspektiv och slutna byggnadskvarter med trånga och djupa gårdarum.
- Tätt klättrande storstadsbebyggelse med fasaderna i linje med gatan
- Rektangulära kvarter med avskurna hörn som skapar karaktäristiska öppna gaturum i korsningarna och som låter upp övergångarna mellan kvarteren.
- Tak i form av sadeltak eller mansardtak samt fasader allmänt målade i milda stenliknande färger som hämtar sin stil från främst fransk renässans och karaktäriseras av sin plasticitet
- Fr.o.m. 1880-talet fransk renässans med förenad relief- och färgverkan genom ljusa putsornament som avtecknar sig mot det färgstarka beklädnadsteglet förbländertegel (,)
- Stenhus varvat med institutioner som fritt liggande komplex i egna kvarter (Schillerska, Viktoriaskolan)
- Bestämda hushöjder, byggnadstraditionen med dominerade låg bebyggelsehöjd (4-6 våningar)
- Etappvis exploatering läsbar genom välbevarade arkitektoniska formspråk från olika stilepoker.
- Symmetriskt uppbyggda, rikt dekorerade fasader med pilastrar och horisontella listverk. Fönster på jämna avstånd, takfot och partier ovan fönster har utkragande murning som putsas för att få praktfullare fasad.

Terränganpassad villastad och trädgårdsstad

- 1866 års stadsplan avsatte bergsfoten och slutningarna till villastad.
- Terränganpassade villakvarter med oregelbundet terränganpassade planmönster (kontrast till Vasastaden)
- Helhetsmiljö inkl trädgårdar med höga träd och omsorgsfullt byggda terrasser och murar. Några enskilda byggnaderna med ursprunglig karaktär, exempel på den fornnordiska träarkitekturen som bl. a. skapades av arkitekten V von Gegerfelt.
- Stadsdelen Annedal planlagd 1872; 2 1/2 vånings stenhus i rohbau vid Carl Grimbergsgatan
- Muromgärdade tomter med frodig växtlighet. Villorna placerade en bit in på tomten. De flesta villorna är uppförda i två våningar. Rustika naturstensgrunder och asymmetriska byggnadsvolymer med utbyggnader i form av verandor. Trävillor har drag av fornnordisk panelarkitektur med dekorativt utformade fasader med fjällpaneler och karaktäristiska gavelrösten

Vasastadens utvidgning

- Terränganpassade, oregelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätstaden.
- Höjden öster om Molinsgatan en grupp skolbyggnader
- Väster om Achebergsgatan blev de stora stenhusen utblandade med landshövdingehus (Erik Dahlbergsgatan).
- Nationalromantisk stil - modern tids vasaborgar med fasader i handslaget tegel och branta tak med tegelpannor. Tunga, slutna fasader och höga, branta tak. Storgårdskvarter.

Institutioner

- Fattigförsörjningsanstalten Gibraltar (Bracka).
- Vasakyrkan
- Universitetets huvudbyggnad
- Vattenreservoaren och Pumphuset: Pumphuset har tydliga drag av jugend och sekelskiftsarkitektur med bågformade fönsteröverstycken och spröjsade fönsterrutor. Den f.d. vattenreservoarens grova gråstensmurar smälter in i områdets grönska. Fjäderborgens ursprungliga murverk speglar 1870-talets hypermodern kommunalteknisk anläggning för stadens vattenförsörjningssystem
- 1900-15: Flera betydelsefulla institutioner tillkom - Götabergsskolan, Göteborgs Högskola, Vasakyrkan, Hvitfeldtska.

Rekordårens bebyggelse

- Landala och Annedal - gamla arbetarstadsdelar i trä som sanerades och nybyggdes under miljonprogrammet.
- Storskaligt byggande
- Separation av gång- och biltrafik, generösa lektytor på innegårdar. Parkeringshus och gångbro på Karl Gustavsgatan.
- Hämtar sina drag från funktionalismen med byggnader utformade utifrån sin funktion, placerade i parallella rader, vinkelställda. Anpassade till kvartersstruktur och topografi men också fritt förhållningssätt till denna genom terrasser ovanför bilgarage.
- Detaljer som dekor i betongen: vågmönstrat. Skulpturala former - vertikala balkongpartier, trappor, takfoten klädd med kopparplåt.
- Drag av brutalism med naken betong.

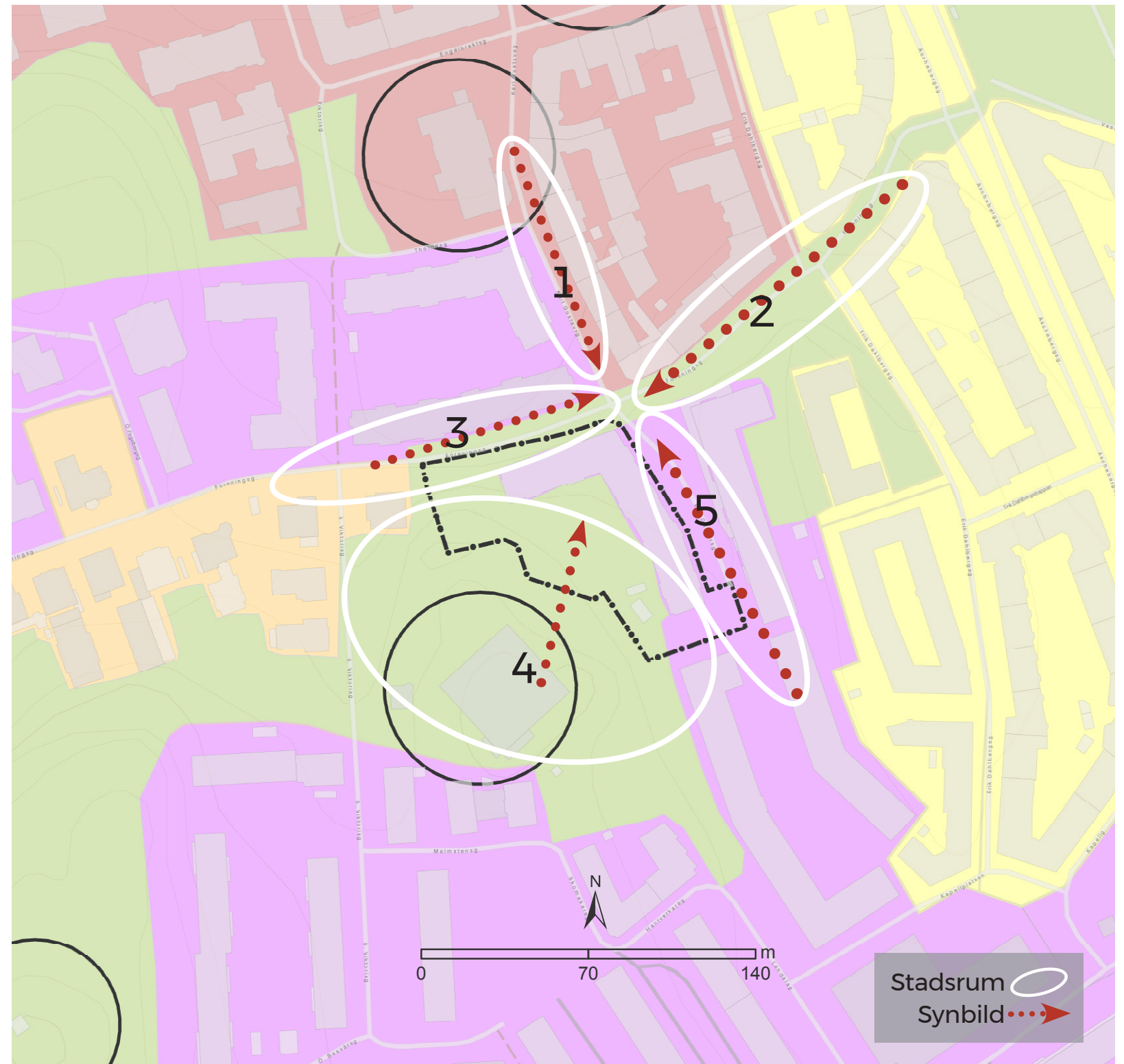
Den branta topografin som åtskiljer stadsdelar

- Gröna kilar som åtskiljer Nedre och Övre Vasastaden
- Gröna kilar som åtskiljer Vasastaden, Annedal och Guldheden
- Grönska kring institutionsbyggnader som förstärker dessas storslagenhet
- Utblickar över stadens siluett
- Enskilda avskilda kommunaltekniska anläggningar på bergskrönen
- Vasastadens parker som omger institutioner
- Parken vid f.d. vattenreservoaren
- Grönt bälte fogar samman villakvarteren med modernismen och parken kring Fjäderborg
- Äldre träd och trädgårdar kring villorna
- Stora träd vid Föreningsgatan
- Bergsplatån som avskiljare mellan sociala skikt - tjänstemannavillorna och arbetarbostäderna för Dicksonska stiftelsen.
- Parken fungerar som en buffertzona i stadsrummet, grönskan och bergets höjdnivå mildrar kontrasten mellan den moderna tegelarkitekturen och de äldre trävillorna.
- Äldre gråstensmurar både längs Karl Gustavsgatan vid Föreningsgatan ansluter till gaturummet och ger en tydlig bild av stadsdelens långa kontinuitet, även i det område där ny bebyggelse uppfördes på 1970-talet.

Stadsrumsanalys med synbildsanalys

Planområdet ligger på gränsen mellan flera bebyggelsekaraktärer som rymmer olika kulturhistoriska berättelser. På denna sida analyseras stadsrummen som möts vid byggnaden, med fokus på stadsrummens särskilt viktiga upplevelsevärden. Därefter görs ett utpekande av särskilt känsliga karaktärsdrag.

1. Stadsrum präglat av det äldre Vasastan och rekordårens bebyggelse (Karl Gustavsgatan)
2. Stadsrum präglat av det äldre Vasastan samt Vasastans utvidgning vid grönt bälte (Föreningsgatans östra del)
3. Stadsrum präglat av villastad och rekordår vid grönt bälte (Föreningsgatans västra del)
4. Stadsrum präglat av parkmiljö vid Fjäderborgen samt innegård
5. Stadsrum präglat av rekordårens stadsplaneideal med trafikseparering, underjordiskt garage och terrasser

Stadsrum och synbild 1

Värdefulla karaktärsdrag

Formspråk / fasader

i. I den äldre bebyggelsen plastiskt utarbetade fasader (utstickande rusticeringar, putsdekor och sockelavslutningar) som skapar kontraster och skuggverkan. De dekorerade ovanvåningarna står ovanpå en sluten rusticerad sockelvåning - ett horisontellt fasadschema som härrör från renässansstilen.

ii. I bebyggelsen från rekordåren är sockelvåningen lika markant sluten genom skifferplattor, fönsterband och massiva tegelpartier. De medvetet betonade sockelvåningarna ger utrymme för byggnadernas högdal att manifesteras sin uppåtrivande, skulpturala stil med genomgående burspråk. Burspråken skapar nedtrappningar i takfotslinjerna som en blinkning till den äldre bebyggelsens terrängklättrande sätt att fånga upp de topografiska skillnaderna. Horisontella band (plåtavtäckningar och betong) håller samtidigt i kombination med sockelvåningen ner byggnadernas skalupplevelse.

Material

iii. I den äldre bebyggelsen putsdekor som avtecknar sig mot rött förbländertegel eller putsade ljusa fasader. Mansardtak med täckning av röd bandplåt. Fönsterbågar och karmar målade i från övriga fasaden avvikande färg.

iv. I bebyggelsen från rekordåren flera mer genomarbetade detaljer som fönsterband med bågar och karmar i mörkbetsat trä, skifferplattor och avtäckningar av kopparplåt.

Skala

v. Cirka 4-5 våningar i den äldre bebyggelsen, ca 7 våningar i den yngre. Våningsmässigt är det en stor skillnad men skillnaden upplevs som liten genom takutformningar.

Taklandskap

vi. Skalskillnader mellan äldre och yngre bebyggelse motverkas genom bebyggelsens nedtrappande takfotslinjer

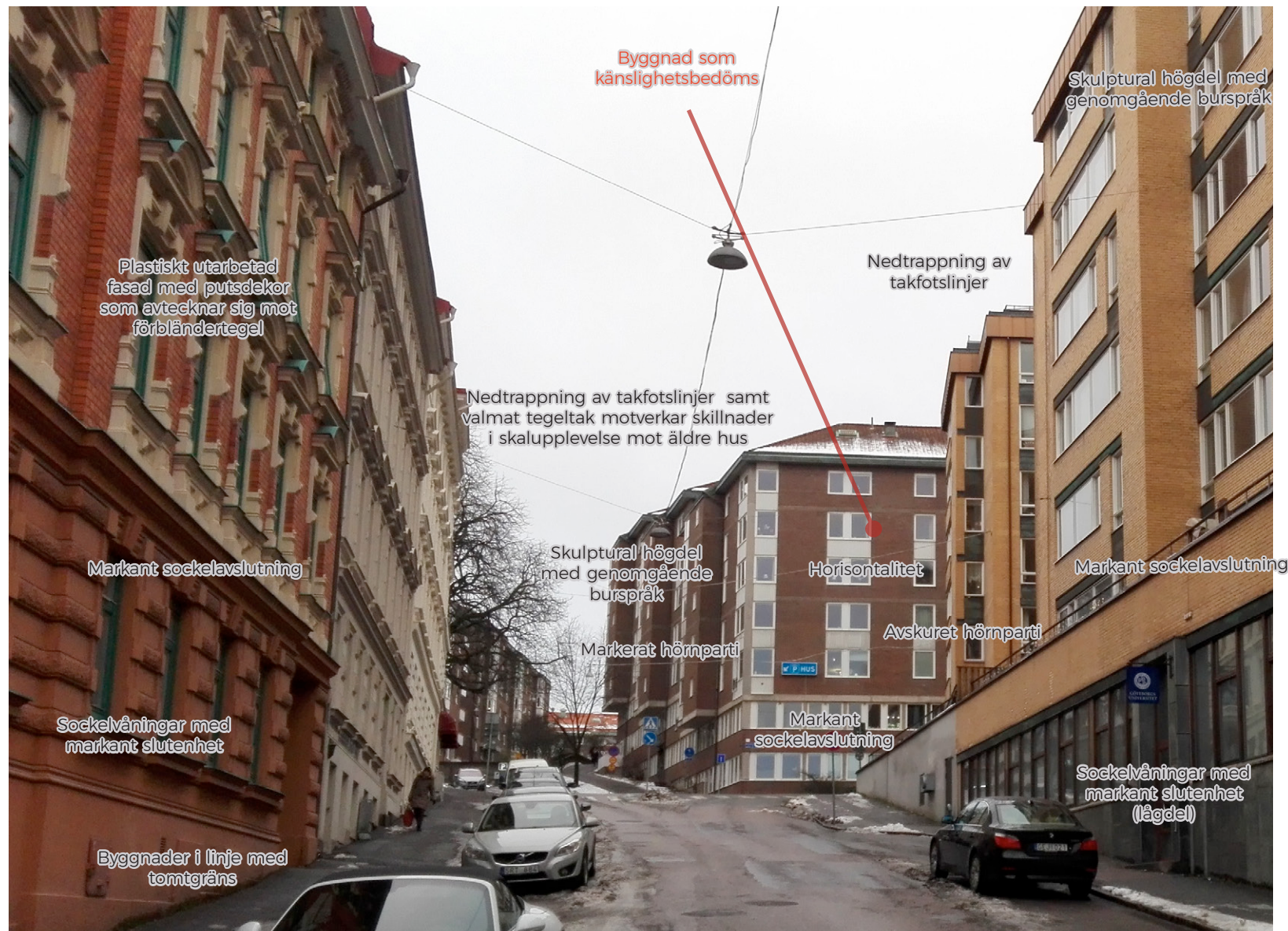

och valmade tak - några exempel på medvetna anpassningar till den äldre stenstadens karaktär.

Gatumiljö

vii. Såväl äldre som yngre bebyggelse är placerad i linje med tomtgräns och skapar en tät gatumiljö i samklang med Vasastans karaktär i övrigt.

Känsliga egenskaper

Byggnadens känsliga egenskaper med bäring på riksintresset

- Nedtrappningar av takfotslinjer och valmade tak som "möter" den äldre bebyggelsens skala och som därigenom knyter an till byggnadstraditionens dominerande låga bebyggelsehöjd. Kompletterar även den täta stadsens terrängklättrande karaktär.
- Markerade hörnpartier som svarar mot den täta stadsens rektangulära kvarter med avskurna hörn.
- Tak i form av sadeltak, valmade som anknyter till Vasastans takformer.

Stadsrum och synbild 2

Värdefulla karaktärsdrag

Formspråk / fasader

- i. Vasastans ljusa putsfasader möter 20-talsklassicistens strama formspråk och rekordårens funktionella mer storskaliga utformning.
- ii. I byggnaden från rekordåren har hörnet mot gaturummet markerats med ett vertikalt band av betong och vita fönsterpartier med vita bröstningar som ger en viss uppåtrivning. Detta balanseras dock av byggnadens horisontalitet genom fönsterband i sockelvåningen samt dekorativa gördlar av betong. I bakgrunden sticker villastaden och dess gröna bälte med berg i dagen fram och skapar ett värdefullt stadsrum präglad av flera olika historiska berättelser.

Material

- iii. Det bruna teglet i byggnad från rekordåren ger uttryck för en naturanpassning till gaturummets gröna bälte med äldre träd och naturstensmurar.
- iv. Material och kulör hos teglet ansluter till de putsade fasaderna med ljusbruna och gräddvita kulörer längs Föreningsgatans östra del. Putsdekor som avtecknar sig mot ljus putsad fasad i den bortre byggnaden och i den närmsta från 20-talet en mer "flammig" puts ovanpå en naturstenssockel.

Skala

- v. Cirka 4-5 våningar i den äldre bebyggelsen, 7 våningar i den yngre. Våningsmässigt är det en stor skillnad men skillnaden upplevs som liten. Den markerade sockelvåningen i den yngre byggnaden är både en blinkning till den äldre bebyggelsen såväl som ett sätt att dra ned byggnadens skalupplevelse.

Taklandskap

- vi. Skalskillnader mellan äldre och yngre bebyggelse motverkas genom bebyggelsens valmade tak. Skalupplevel-

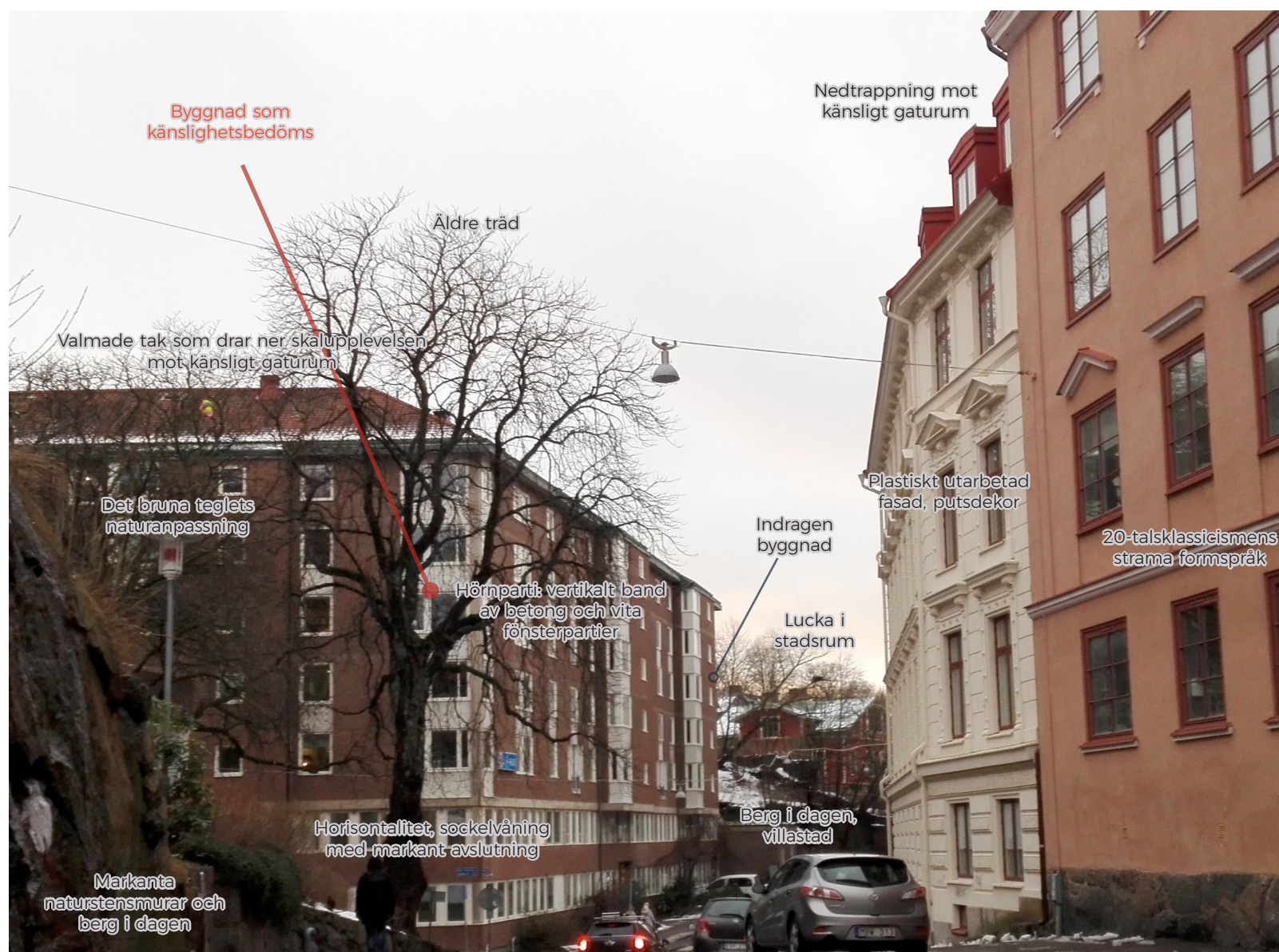

sen av rekordårens bebyggelse är stor i detta gaturum och dessa motverkande faktorer är därför viktiga.

Gatumiljö

- vii. Delar av gaturummet flankeras av markanta naturstensmurar, en del av den terränganpassade villastaden vars bebyggelse anas i gatans fond.

Känsliga egenskaper

Byggnadens känsliga egenskaper med bäring på riksintresset

- Nedtrappningar av takfotslinjer och valmade tak som "möter" den äldre bebyggelsens skala och som därigenom knyter an till byggnadstraditionens dominerande låga bebyggelsehöjd. Kompletterar även den täta stenstadens terrängklättrande karaktär.
- Markerade hörnpartier som svarar mot den täta stenstadens rektangulära kvarter med avskurna hörn.
- Tak i form av sadeltak, valmade, som anknyter till Vasas tans takformer.
- Markerad sockelavslutning och horisontalitet i formspråket som drar ned byggnadens upplevda skala.
- Luckor i stadsrummet (modernistiskt indragen bebyggelse) och neddragen skala som gör att villastaden med sin lägre byggnadshöjd kan hävda sig i stadsrummet.
- Det mörka teglets naturanpassade kulör.

Stadsrum och synbild 3

Värdefulla karaktärsdrag

Formspråk / fasader

i. Vasastans ljusa putsfasader möter rekordårens funktionella mer storskaliga utformning. I fonden syns storgårdskvarteren från 1920-talet bakom naturstensmurar och berg i dagen.

Material

ii. Det bruna teglet ger uttryck för en naturanpassning till gaturummets gröna bälte då det kulörmässigt smälter in bland äldre träd och naturstensmurar. Det gula teglet (hos den vänstra byggnaden) ansluter istället mer till Vasastans ljusare färgschema.

Skala

iii. Cirka 4-5 våningar i den äldre bebyggelsen, ca 7 våningar i den yngre. Våningsmässigt är det en stor skillnad men denna upplevs inte så stor på grund av den nedtrappande takfotslinjen. Burspråken lättar upp den horisontella storskaligheten. Skalupplevelsen av rekordårens bebyggelse är stor i detta gaturum och dessa motverkande faktorer är därför viktiga.

Taklandskap

iv. Skalskillnader mellan äldre och yngre bebyggelse motverkas genom bebyggelsens avskurna hörn, valmade tak och nedtrappande takfotslinjer som anpassats till det äldre Vasastans taklandskap.

Gatumiljö

v. Denna del av Föreningsgatan blir bredare västerut. Bebyggelsen från rekordåren har en något indragen placering i förhållande till gatan vilket gör att den äldre bebyggelsen liksom det gröna bältet och topografin blir mer synlig.

vi. Delar av gaturummet flankeras av markanta naturstensmurar och äldre träd, en del av den terränganpassade villastaden vars bebyggelse anas i gatans fond mot väster.

Känsliga egenskaper

Byggnadens känsliga egenskaper med bäring på riksintresset

- Nedtrappningar av takfotslinjer och valmade tak som "möter" den äldre bebyggelsens skala och som därigenom knyter an till byggnadstraditionens dominerande låga bebyggelsehöjd. Kompletterar även den täta stenstadens terrängklättrande karaktär.
- Markerade hörnpartier som svarar mot den täta stenstadens rektangulära kvarter med avskurna hörn.
- Tak i form av sadeltak, valmade, som anknyter till Vasastans takformer.
- Markerad sockelavslutning och horisontalitet i formspråket som drar ned byggnadens upplevda skala.
- Luckor i stadsrummet (modernistiskt indragen bebyggelse) och neddragen skala som gör att villastaden med sin lägre byggnadshöjd kan hävda sig i stadsrummet.
- Det mörka teglets naturanpassade kulör.

Stadsrum och synbild 4

Värdefulla karaktärsdrag

Formspråk / fasader

- i. Mot parkmiljön vid Fjäderborgen framträder byggnaden som tre distinkta byggnader genom successiva nedtrappningar, fasadindragningar och en markerad takfot.
- ii. Vertikala partier med balkonger öppnar upp den stängda byggnadsfasaden mot parkmiljön samtidigt som fronterna av dansk sjösten hänger ihop med fasadmaterialet i övrigt vilket är ett uttryck för tidens goda integrering av olika material.

Material

- iii. Byggnadsteglets och takteglets naturliga kulörer gör att byggnaderna integreras på ett varsamt sätt i parkmiljön.

Skala

- iv. Den skalmässiga varsamheten mot gatan fortsätter mot innergården. Den vinkelställda byggnaden är 4 våningar hög mot Föreningsgatan för att mot Karl Gustavsgatan successivt trappas upp söderut. Placeringen och anpassningen till bergets nivåskillnader gör även att byggnaderna upplevs mer varsamt integrerade i parkmiljön.
- v. Den L-formade byggnaden ramar in parkmiljön samtidigt som den lägre skalan och de flacka sadeltaken ger tillgång till himmel och ljus från parken sett.

Taklandskap

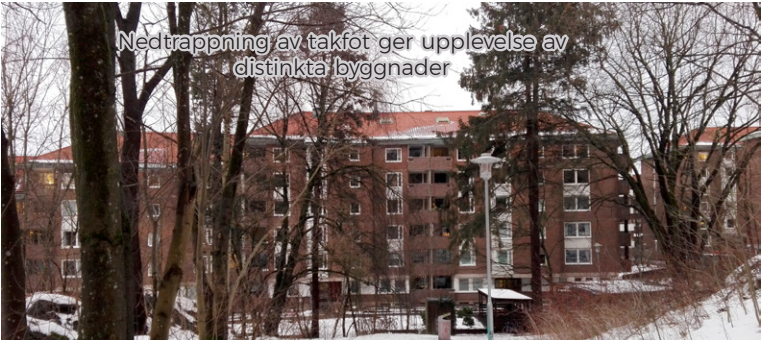
- vi. Det flacka valmade sadeltaket som håller ned byggnadens skalupplevelse. Valmningen ger naturliga övergångar i den skiftande takfotslinjen.

Gårdsmiljö

- vii. Innergården som smälter in i parken genom gräsytor, träd och planteringar samt gångvägar och lekytor.
- viii. Fjäderborgens massiva stenmur och berg i dagen skapar en rofylld parkmiljö med tydlig historisk närvaro.

Känsliga egenskaper

Byggnadens känsliga egenskaper med bäring på riksintresset

- Nedtrappningar av takfotslinjer och valmade tak som "möter" den äldre bebyggelsens skala och som därigenom knyter an till byggnadstraditionens dominerande låga bebyggelsehöjd.
- Tak i form av sadeltak, valmade, samt markerad sockelavslutning och horisontalitet i formspråket som håller nere den upplevda skalan
- Luckor i stadsrummet (modernistiskt indragen bebyggelse) och neddragen skala som gör att villastaden med sin lägre byggnadshöjd kan hävda sig i stadsrummet.
- Det mörka teglets naturanpassade kulör som gör den kommunaltekniska anläggningen fortsatt till dominant i parkmiljön.

Stadsrum och synbild 5

Värdefulla karaktärsdrag

Formspråk / fasader

i. Områdets mest representativa stadsrum för rekordåren. Burspråk och terrasser i olika nivåer ger en megastruktur med skulptural verkan som inramar det äldre Vasastans regelbundna slutna kvarter mot norr.

Material

ii. Utöver planteringar och träd präglar hårdgjorda ytor stadsrummet med omslutande mörka tegelfasader, gjutna betongmurar och terrasser i olika nivåer belagda med asfalt.

Skala

iii. Sett från detta håll upplevs byggnaderna som storskaliga i förhållande till äldre Vasastan genom sin placering på bergsplatån. Den något indragna byggnadskroppen skapar dock luckor i stadsbilden som gör att de olika skalorna kan mötas och stadsrummets äldre berättelser fortsatt kan avläsas.

Takmiljö

iv. Byggnadernas höjd och de flacka takfallen gör att taklandskapet i detta stadsrum är relativt osynligt. De anspråkslösa och topografiskt anpassade takformerna är viktiga för stadsrummets karaktär (för att kunna avläsa de olika berättelserna).

Gårdsmiljö

v. Byggnadernas gruppering kring bilfria ytor på terrassgårdar i olika nivåer, med häckar och enstaka träd, bildar tillsammans en karaktäristisk miljö för miljonprogramsområden.

Känsliga egenskaper

Byggnadens känsliga egenskaper med bäring på riksintresset

- Nedtrappningar av takfotslinjer, förstärkt med genomgående burspråk, samt valmade tak som "möter" den äldre bebyggelsens skala och som därigenom knyter an till byggnadstraditionens dominerande låga bebyggelsehöjd. Kompletterar även den täta stenstadens terrängklättrande karaktär.
- Markerade hörnpartier som svarar mot den täta stenstadens rektangulära kvarter med avskurna hörn.
- Tak i form av sadeltak, valmade, som anknyter till Vasastans takformer.
- Markerad sockelavslutning och horisontalitet i formspråket som drar ned byggnadens upplevda skala.
- Luckor i stadsrummet (modernistiskt indragen bebyggelse) och neddragen skala som möjliggör utblickar över stadens siluetter.
- Det mörka teglets naturanpassade kulör.

KÄLLFÖRTECKNING

Kommunala planeringsunderlag

- Kulturmiljöunderlag Karl Gustavsgatan, Acanthus, 2015-12-18
- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse - ett program för bevarande för Göteborgs stad, volym 1, 1999

Nationella planeringsunderlag

- Riksantikvarieämbetet, Riksintressebeskrivningar Västra Götalands län.

Kommunens bygglovarkiv

- Handlingar på fastigheten Vasastaden 22:21

GIS

- Länsstyrelsens externa geodatakatalog, Skikt: "RAÄ Riksintresse Kulturmiljövård MB3 kap 6"
- Grundkarta: Topografiska kartan, Lantmäteriet Geodatasamverkan.

Lagar, förordningar och föreskrifter

- Miljöbalken
- Plan- och bygglag (2010:900).
- Boverket, PBL Kunskapsbanken, Förvanskningsförbudet. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/forvanskningsforbudet/>
- Boverket, PBL Kunskapsbanken, Varsamhetskravet. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/varsamhetskravet/>
- Boverket, PBL Kunskapsbanken, Underhåll. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/underhall/>

Metoder och rekommendationer

- Riksantikvarieämbetet, Handbok för riksintressen
- Riksantikvarieämbetet, Plattform för kulturhistorisk värdering och urval. <http://www.raa.se/kulturarvet/vardering-och-urval/>

Göteborgs
Stad